

“Els qui han fracassat han estat els altres”

El cap de l'Agència Internacional d'Energia Atòmica (AIEA), Mohàmmèd el-Baradei, de 66 anys d'edat, fa el balanç del seu mandat, parla de la lluita amarga amb el govern de Bush i dels perills amb les potències nuclears.

Senyor el-Baradei, des de fa més d'onze anys sou el director general de l'AIEA. Al novembre, quan s'acabe el vostre tercer mandat, us retirareu?

—De retir, no se'n pot parlar. El perill nuclear és massa gran per a poder deixar-ho estar. Continuaré involucrant-m'hi.

—Vau assumir el càrrec per fer un món més segur. Però actualment l'amenaça sembla més gran que mai: al Pakistan les armes atòmiques podrien acabar a mans del talibans, Corea del Nord ha anunciat un altre control d'armes nuclears i a l'Iran el president Ahmadinejad se sent orgullós de poder tancar el cicle nuclear. Heu fracassat vós?

—No, no ho crec. Hem fet tant com hem pogut. Nosaltres, els de l'AIEA, som només una eina tan forta com ens ho permeten els estats membres. No podem prendre decisions polítiques ni ens trobem en condicions d'imposar-les. No podem entrar enlloc. Els qui han fracassat han estat els altres.

—A qui us referiu?

—A la comunitat internacional. El món ha ignorat els nostres advertiments. Per exemple, el cas de l'Iraq. Tot i que nosaltres no teníem coneixement d'armes de destrucció massiva, es va legitimar una guerra com aquesta, fou el moment més perillós del meu mandat. O, posem per cas, Pyongyang. No s'ha pogut integrar d'una manera permanent a Corea del Nord en converses sobre desarmament. El diàleg amb Teheran tenia

unes condicions prèvies inacceptables per als iranians.

—Heu hagut de suportar el retret, sobretot durant el govern de George W. Bush, d'haver estat ingenu.

—Això és injust. Per exemple, en el cas de Corea del Nord el 1992, vam advertir sobre les violacions del tractat de no-proliferaçió nuclear. Insistim als iranians constantment perquè responguen moltes preguntes que encara no s'han aclarit sobre el programa d'armes atòmiques. Quasi tot allò que el món sap sobre els passos nuclears que fa Teheran, ho sap gràcies a l'AIEA.

—La planta per a l'urani enriquit a Natanz s'ha descobert a través de les indicacions de l'oposició en l'exili.

—No disposem, com alguns estats, d'un satèl·lit propi per a les vistes aèries. De vegades ens mostren una cosa, perquè convé a la seua geopolítica, de vegades n'oculten una altra.

—El govern de Bush ha desconfiat tant de vosaltres que els vostres telèfons han estat punxats pels serveis secrets del EUA.

—Això no em va molestar tant, perquè mai no he tingut res a ocultar. Ben al contrari, per a mi fou com una aportació d'energia perquè sabia que actuava correctament. Però la meua filla estava molt afectada perquè també escoltaven les seues converses privades.

—El nou govern nord-americà anuncia un canvi de rumb.

—Sí. Barack Obama ha fet fer un tomb de 180 graus a la política nord-americana. Per exemple, ha anunciat que aquests quatre anys vinents duplicarà el pressupost de l'AIEA. En vista de l'amenaça creixent, he proposat una pujada del pressupost d'un 20% per a l'AIEA. Els europeus —també Alemanya— volen congelar el pressupost. Ho trobe desconcertant.

—Amb el premi Nobel de la pau que us atorgaren el 2005, a vós personalment i a l'AIEA, va rebre un gran reconeixement.

El dictador nord-coreà Kim Jong-il durant una visita a les tropes el 2008. “La bomba atòmica podria caure en males mans; és una cursa contra rellotge”, diu el-Baradei.

—Sí, és cert. Fou una prova de confiança en l'organització i un enfortiment del meu sistema immunològic contra els atacs, sobretot perquè aquest reconeixement anava separat de la política dels poderosos. Hem aconseguit que l'organització, les sigles de la qual sempre eren confoses pels polítics, avui siga un concepte. També m'alegra que després de dues dècades malmeses des de la guerra freda, el desarmament nuclear torne a ser avui un tema central. Sense comptar que el risc d'un atac amb armament nuclear ha augmentat clarament i que la bomba podria caure en males mans.

—**Per exemple, a mans de fanàtics a Teheran.**

—No tenim cap prova definitiva del programa militar d'armes atòmiques a l'Iran. Ara bé, tenim alguns interrogants sense aclarir.

—**Ho dieu amb molta cura. Els iranians han assolit, tal com ha constatat l'AIEA, la capacitat de fuga; disposen de prou urani lleugerament enriquit per a construir en pocs mesos una bomba que funcione.**

—He dit als iranians que han d'aclarir les incongruències i respondre clarament les preguntes per restablir la confiança.

—**Però els iranians ja han perdut el dret d'enriquir l'urani: aquests darrers anys, a base de dissimulacions, trucs i enganys han ensarronat l'AIEA.**

—És cert que temps enrere els iranians van donar dades falses i no van declarar materials que havien d'haver declarat. Això portà a una manca de confiança. La renúncia a qualsevol forma d'enriquiment d'urani com a condició per a les negociacions fou un error dels nord-americans: això hauria de constar al final de la negociació. D'aquesta manera, Washington es quedà lluny de la taula de negociacions...

—**... i els iranians continuaren desenvolupant la seua tècnica: guanyaven temps mentre tenien entrevistes, amb els europeus, en què mostraven poc entusiasme sobre les armes nuclears.**

—Els nord-americans pensaven que podien amenaçar Teheran amb un bastó dels grossos i obligar-los a cedir. Però tractar amb arrogància l'Iran, com si fora un ase, va endurir les relacions. Tanmateix, dues vegades sí que vam arribar a prop d'una solució, facilitada per un estat que no puc anomenar.

—**Us referiu als plans secrets dels russos i els suïssos?**

—No en faré cap comentari. Una d'aquestes propostes incloïa que els iranians es pararen en una magnitud de 31 centrifugadores. Amb això n'hi ha prou per a fer recerca i ni de lluny per a produir una bomba. Ja tenen la capacitat tecnològica. Allò que em preocupa més és que quan un país assoleix la capacitat industrial pot aplicar els coneixements a la producció d'armes. Els EUA varen rebutjar immediatament aquella proposta perquè pensaven que l'Iran no havia de tenir ni una sola centrifugadora. Més tard, l'any 2005, quan els iranians ja anaven molt avançats, hi hagué un pla elaborat per un país europeu per comprometre'ls a una magnitud de 360 centrifugadores.

—**Us hi trobàveu involucrat, en aquestes negociacions?**

—Jo era a Corea del Nord quan el negociador iranià Ali Laridshani em va telefonar i em digué que això seria una base molt bona per a la negociació. De nou, Washington digué que no. Ara que els iranians disposen de 5.000 a 6.000 centrifugadores sembla que Obama negociarà sense cap condició prèvia, perquè ell sap que no hi ha cap més solució que la política.

—**Sou és un dels pocs que s'han trobat personalment amb el cap iranià de la revolució. Com va anar? Quina impressió us va endur d'Ali Khamenei?**

—Em va sorprendre que ja sabera perfectament, fins a l'últim detall, les qüestions tècniques i el curs de les negociacions. Però durant les converses vaig ser conscient de la seua profunda desconfiança cap a occident, sobretot cap als EUA.

—**Aconsegüreu, si més no, disminuir les seues reserves cap a la vostra organització?**

—Crec que ell va entendre que l'AIEA s'esforça moltíssim a trobar una solució acceptable per a les dues bandes. I açò inclou mesures que creen confiança per part dels iranians. Vull que Teheran ratifique l'anomenat protocol addicional per al tractat de no-proliferaçió nuclear i així permetre'ns controls més amplis i temporalment sense límits. Ara aconselle als meus interlocutors iranians: "Agafeu la mà que us allarga Obama."

—**Què voleu dir, concretament?**

—Crec que el *congelar per congelar* és el pròxim pas realista: els iranians no instal·larien cap centrifugadora més i occident renunciaria a noves mesures sancionadores. Durant aquest temps es negociaria intensivament. Com que el problema és molt complex, s'hi esmerçaria tant de temps com fera falta.

—**No sembla que siga així.**

—És important d'entendre que marcarà una diferència allò que els iranians exigeixen públicament i amb quin pragmatisme negocien. En això tenen centenars d'anys d'avantatge al basar: saben regatejar pel millor preu, però també saben quan han de donar el colp.

—**Quin preu hem d'oferir?**

—Els volen ser tractats al mateix nivell i reclamen garanties de seguretat per al seu país. Tot el domini de la tècnica nuclear és per a ells el mitjà per a aconseguir aquesta fita. Però jo no sé gaire del cert què diu açò sobre la seua disposició al compromís.

—**Amb aquestes vagues esperances els israelians no es comprometràn. El diari israelià *Haaretz* ha escrit fa poc que el president del govern, Netanyahu, ha decidit de bombardejar les plantes nuclears iranianes en pocs mesos.**

—Seria una absoluta bogeria atacar l'Iran. Això convertiria la regió en una única gran bola de foc i els iranians començarien de seguida a construir la bomba de manera que s'assegurarien el suport de tot el món islàmic.

—**Els israelians us retrauen la vostra parcialitat, perquè va criticar durament el govern de Jerusalem arran del bombardeig d'un campament militar sirí el setembre del 2007. El fet que els sirians construïren allí una fàbrica nuclear no va interessar l'AIEA.**

—Allò que van fer els israelians fou un trencament dels drets internacionals. Quan els israelians i els nord-americans van tenir coneixement d'una planta nuclear il·legal havien d'haver-nos-en informat immediatament. De fet, jo me'n vaig assabentar quan l'acció feia temps que havia ocorregut. Quan tot va passar vam haver d'anar-hi i buscar les proves entre els enderrocs, una tasca quasi impossible.

—**Però els vostres inspectors viatjaren a Síria i hi trobaren alguna cosa sospitosa...**

El premi Nobel de la pau el-Baradei a Viena. "El món és en un moment crític."

—Sí, rastres d'urani. D'on vénen, no és clar. Queden preguntes, encara. Síria no ens concedeix la transparència que li demanem.

—No és jugar eternament al gat i la rata? Tal com va passar a Corea del Nord, d'on van ser expulsats els vostres inspectors a l'abril.

—Corea del Nord està obsessionada amb el temor que els nord-americans vulguen enderrocar militarment el règim. Ja el 1992, a Pyongyang, el ministre d'Afers Estrangers em va amollar un discurs de dues hores per deixar clar que els nord-americans no tenen gens en compte Corea. El fet que després, el 2002, George W. Bush situara Corea del

Nord en l'eix del mal ha enfortit la seua obsessió. Pyongyang es decideix pel camí cap a la bomba.

—Amb el trencament del tractat de no-prolifерació nuclear el món estaria sota xantatge: ajudes econòmiques i, per tant, garanties per a un règim contrari a la renúncia a les armes nuclears. Val la pena el xantatge?

—Aquest és el dilema moral. Per a ajudar a la població famolenta possiblement donem suport a un règim injust en bancarrota. No obstant això, pense que l'ajuda alimentària no pot estar mai lligada a condicions polítiques.

—Però també és cert que un règim enfortit d'aquesta manera per nosal-

tres ven al mercat negre capacitats tecnològiques nuclears.

—El perill hi és. Jo veig la més gran amenaça en el fet que les armes atòmiques poden arribar als terroristes. Només l'any passat, vam tenir 200 casos de comerç prohibit amb substàncies nuclears i radioactives.

—Si els talibans continuen avançant cap al Pakistan, els fonamentalistes disposarien per primera vegada de tot un arsenal d'armes nuclears. Els nord-americans ho consideren un perill real.

—A mi també m'inquieta aquesta evolució.

—El president Obama, al seu discurs de fa poques setmanes a Praga, va concebre la visió d'un món sense armes nuclears. Això és realista?

—El món està en un punt crític i també és una cursa contra rellotge. Per sort la idea troba el consol que el desarmament de totes les armes nuclears no és cap utopia, sinó necessari i possible. Trobe encoratjador que el president Obama s'haja declarat tan clarament favorable a aquesta fita.

—Pot mantenir les seues promeses?

—Aquesta és la pregunta del milió. La meua opinió és que els 27.000 caps nuclears, dels quals el 95% els posseeixen els nord-americans i els russos, es podrien reduir fàcilment a 1.000 o 500. Amb la mà al cor, desitge un món sense una sola bomba atòmica. Però també em puc imaginar que hi romanguen unes poques armes nuclears. Haurien de ser vigilades internacionalment, per exemple pel Consell de Seguretat de les Nacions Unides.

—Això és ingenu o visionari?

—Ai, ja ho sabeu: si ho diu Henry Kissinger és visionari; si ho dic jo és ingenu.

—Apareix l'amargura al final del vostre mandat?

—En aquest càrrec, hom no es pot conformar amb res i potser ni tan sols ho hauria d'intentar. En el món àrab, per a molts, jo era un agent d'occident; per a occident era excessivament comprensiu amb els musulmans. Però no tinc cap motiu de queixa; aquesta feina és important i he aconseguit alguna cosa.

Dieter Bednarz i Erich Follath

Traducció de Beatriu Vallès